

R.Z.HƏBİBZADƏ

doktorant

e-mail: secretariat@nayora.az

Azərbaycan Respublikası Gənclər Təşkilatları Milli Şurası
(Bakı şəh., Cəfər Cabbarlı küç., 609)

**İKİNCİ QARABAĞ MÜHARİBƏSİNDƏN SONRA CƏNUBİ QAFQAZDA
FORMALAŞAN YENİ GEOSİYASİ VƏZİYYƏT**

Açar sözlər: geosiyasi reallıq, qüvvələr balansı, strateji dəhlizlər.

Ключевые слова: геополитическая реальность, баланс сил, стратегические коридоры.

Key words: geopolitical reality, balance of power, strategic corridors.

2020-ci il dünya gündəminə COVID-19 virusu ilə düşmüş olsa da, pandemiya qədər önəmli proseslər də yaşanmışdır. Bu proseslərə münaqişələr, ölkələr arasında gərginliklər və yaranmış yeni geosiyasi reallıqlar aid idi. Liviya və Suriya arasındakı gərginliklər, Yunanıstan ilə Egedə yaşayanlar, İran və İsrail arasındakı problemlər bu qəbildən yaşanan proseslərə aid idi. Buna baxmayaraq, dünya gündəmində ən önəmli yer alan məsələlərdən və Cənubi Qafqazda yeni geosiyasi reallıqlar formalaşdıran proseslərdən biri Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli yolunda gedən 44 günlük Vətən müharibəsi olmuşdur (10). Vətən müharibəsindən dərhal sonra Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, Azərbaycan beynəlxalq hüquqa əsaslanaraq, 30 illik işğala son qoyub, müharibə yolu ilə özünün ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa edib. Bu savaşa xalqımıza qarşı Xocalı kimi amansız soyqırımını həyata keçirmiş düşmən ordusunu və erməni faşizmini məhv edib (1). Azərbaycanın qələbəsi nəyinki erməni ordusunun, eyni zamanda erməni lobbisinin məğlubedilməzliyi haqqında miflərin sonunu gətirdi. Bundan başqa, “erməni xalqı döyüşkən xalqdır”, “Ermənistanın çox güclü ordusu var” kimi düşüncələr də öz təsdiqini tapmadı (5). Baxmayaraq ki, analiz və araşdırma mərkəzlərinin hesabatlarında bütün beynəlxalq indekslərə uyğun olaraq Azərbaycanın regionun ən qüdrətli ordusuna malik olduğu bildirilsə də bu həqiqət hər bə meydanında qəti bir şəkildə öz təsdiqini tapdı (7).

Qeyd edək ki, Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Cənubi Qafqazda bilərəkdən yaradılmış münaqişə ocaqları formalaşdırılmışdı. Abxaziya və Osetiya, Dağlıq Qarabağ əraziləri də sözügedən böhran nöqtələri idi. Ümumiyyətlə, Cənubi Qafqazda dondurulmuş münaqişə sahələrindən biri kimi Qarabağ problemi regionda nəzərdən keçirilən geosiyasi vəziyyət baxımından vacib bir məsələ kimi qeydə alınır. Elə bu səbəbdən, 30 ildən sonra Qarabağın öz tarixi sahibinə qayıtması ilə status-quo dəyişdi və yeni reallıqlar formalaşdırdı. Buna görə, biz ilk öncə II Qarabağ müharibəsindən əvvəl Cənubi Qafqazda mövcud olan, daha sonra isə post-müharibə dövründə dəyişən geosiyasi vəziyyəti təhlil etməliyik (9).

Cənubi Qafqazın geosiyasi tarixinə nəzər saldıqda, regionun zaman-zaman keçmiş imperiyaların (Rusiya, Türkiyə və İran) nəzarətində və geostrateji rəqabətin yaşandığı bölgələrdən biri olduğunu görə bilərik. Regionda etnik və dini müxtəliflik, demoqrafik fərqliliklər, Naxçıvan kimi muxtar ərazilərin olması, Ermənistan kimi dənizə çıxışı olmayan ölkənin Türkiyə və Azərbaycan arasında divar kimi çıxış etməsi kimi bir sıra amillər siyasi münasibətlərin düyününü formalaşdırıb. Bundan başqa Gürcüstan ərazisində Abxaziya və Osetiyanın Rusiya xaricində heç bir dünya ölkəsində tanınmayan müstəqilliyi, Türkiyənin Ermənistan sərhəddini bağlı tutması, Türkiyə və Azərbaycan arasındakı əlaqələrin arada Ermənistan torpaqlarının olması səbəbilə birbaşa olmaması bu geosiyasətin parçalarıdır. İran da öz daxilində 38 milyondan çox cənubi azərbaycanlının varlığına bağlı etnik narahatlıq yaşayır. Belə bir vəziyyətdə, Azərbaycanın xarici siyasətində prioritet məsələlər sırasında daim enerji bazarlarını enerji ilə təmin edə bilmək və Qarabağ ərazisini erməni işğalından azad etmək (müharibəyə

qədər) olmuşdur. Sözsüz ki, öz enerji təhlükəsizliyini təmin etmək və regionda nəzarəti gücləndirmək istiqamətində Rusiya üçün də enerji məsələsi prioritet məsələlərdən biridir. Gürcüstan isə Rusiyaya qarşı ərazi bütövlüyünü təmin etmək baxımından Qərbin dəstəyinə ehtiyacı olan, o cümlədən Azərbaycan və Türkiyə layihələrində mühüm tranzit ölkədir (9).

Ümumiyyətlə, 2018-ci ildən bəri kiçik münaqişələrin kimsə konvensional bir müharibəyə çevriləcəyinə ehtimal etmirdi. Qarabağ münaqişəsinin müharibəyə çevrilməsinə səbəb Ermənistan tərəfinin təxribatları olmuşdur. Əslində, istər nəzəri, istərsə də praktiki baxımdan Ermənistanın Azərbaycana qarşı müharibədə heç bir şansı yox idi, ancaq buna rəğmən belə bir müharibəyə girməsi müəyyən suallar yaratdığından izah tələb edir. Bu izah həm də Cənubi Qafqaz geosiyasəti çərçivəsində baş verən problemlərin səbəb və nəticələrini də aydınlaşdırır (9).

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin yenidən alovlanması ilə həm global, həm də regional güclər məsələ ilə bağlı öz tərəfkeşliklərini açıq şəkildə ifadə etməyə başladılar. Xüsusilə, bu məqamda Rusiya və İranın Ermənistanı münasibəti önəmlidir. Qərbyeməlli dəyərlərinə görə hakimiyyətə gəldiyi gündən Rusiyanın dəstəkləmədiyi Paşinyan hökumətinə Rusiya müharibə yolu ilə müəyyən mesajlar ötürdü. Belə mesajlardan ilki Rusiyanın Ermənistanı Paşinyanın Rusiyalı Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi çərçivəsində prosesə cəlb etməyə çalışarkən verdiyi cavab oldu.

Cənubi Qafqazda dondurulmuş münaqişələrə baxmayaraq, Rusiya, Türkiyə və Azərbaycanın əməkdaşlığında nisbi sabitlik var idi. Bu sabitliyi təmin edən Rusiya, Türkiyə və İranın Yaxın Şərqdə xaricdən gələn təhdidlərə qarşı regional əməkdaşlığı idi. Buna baxmayaraq, bu o demək deyil ki, Rusiya, Türkiyə və İran arasında əməkdaşlıq olsa da, heç bir problem yoxdur. Sadəcə olaraq, təhdidlərə qarşı birgə əməkdaşlıq ölkələr arasındakı bir çox problemlərin diqqətdən kənar qalmasında mühüm rol oynayırdı. Qarabağ ərazisinə gəldikdə isə, bu ərazi üç keçmiş imperiyanın rəqabət meydanı idi. Ermənistan isə daima bu rəqabətdən özünə pay çıxarmağa çalışmışdır. Təsadüfi deyil ki, elə indiki Ermənistan hökumətinin Baş naziri Qərbyeməlli Paşinyan bu ərazi uğrunda, xüsusilə Fransanın dəstəyi ilə regionda müharibənin başlanmasına səbəb oldu. Bununla belə, onu hansı məqamın ruhlandırıldığını və ona hansı zəmanətlərin verildiyini bilib bilmərik. Belə ki, müharibənin başlanğıcından etibarən Paşinyanın Rusiya prezidenti Vladimir Putinə kömək istəməsi həm başladığı müharibədə Rusiya tərəfindən qorunmaq, həm də Türkiyə ilə Rusiyalı bölgədə qarşıdurma salmaq cəhdi kimi qiymətləndirilməlidir. Qarabağ problemi ilə çox yaxından maraqlanan Fransa Ermənistanı ciddi dəstək göstərə bilmirdi. V.Putin isə Paşinyanın telefonlarına cavab verməyərək sanki onu cəzalandırırdı. Bunun birbaşa səbəbi isə Paşinyanın qərbyeməlli siyasət həyata keçirməsi idi. Belə bir ikili siyasət həyata keçirən Ermənistanın regional münaqişəni alovlandırmaq cəhdləri uğursuz olmuşdur (9). Rusiya münaqişələr zamanı Ermənistan ərazisində müharibənin baş vermədiyini bəyan edərək, KTMT səviyyəsində dəstək göstərməyin qeyri-adekvat olduğunu bildirdi. Rusiyanın bu münasibətinin arxasında Ukrayna və Gürcüstandakı proseslərin təsirli olduğunu söyləmək mümkündür. Rusiya Ermənistanda Ukrayna və Gürcüstan təcrübələrinin yaşanmasına icazə verməyəcəyini göstərdi. Bundan əlavə, Rusiya-Türkiyə münasibətləri Suriya və Liviyada fərqli maraqlarla inkişaf etsə də, Türkiyənin Qafqazda Rusiya ilə birgə fəaliyyət göstərməsi Türkiyə üçün mühüm qazanç oldu (10). Yaranmış yeni geosiyasi vəziyyət Türkiyə-Rusiya münasibətlərində yeni istiqamətlər formalaşdırdı, əməkdaşlığın başqa regionlarda da həyata keçirilməsi üçün imkanlar ortaya çıxardı. Qeyd edək ki, hətta Ermənistan belə işğalçı siyasəti nəticəsində içində düşdüyü təcrid vəziyyətindən qurtulmaq, qonşu dövlətlərlə münasibətləri normallaşdıraraq iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək şansı qazandı (7). Ermənistanın iqtisadiyyat naziri də açıqca bildirib ki, Azərbaycan və Türkiyə bazarlarından istifadə etmək lazımdır. O, həmçinin bildirib ki, artıq Türkiyə limanlarına çıxmaq şansı da formalaşmışdır. Bütün bunlar reallaşarsa, regionda iqtisadi əməkdaşlıq üçün əlverişli bir şərait yaranacaq. Azərbaycan regionda geosiyasi reallıqlar yaratmaqla, Ermənistan iqtisadiyyatının dirçəlməsi üçün şans verdi (8).

Münaqişələr zamanı global güclər çərçivəsində gündəmə gələn digər mühüm ölkə ABŞ oldu. Məhz münaqişənin qızışdığı bir vaxtda ABŞ-ın seçkilərlə məşğul olması Paşinyanın gözlədiyi dəstəyi almasına mane oldu. Ancaq Bayden administrasiyasının seçkilərdən dərhal sonra hakimiyyəti ələ keçirməsi ilə Türkiyənin Dağlıq Qarabağ məsələsində münaqişələr zamanı tərəf tutduğu və Azərbaycana silah dəstəyi verdiyi iddialarının ortaya atıldığı görünür. ABŞ-da bu səbəbdən Türkiyəyə qarşı siyasət dəyişikliyi edilməli olduğu bildirilib. Ermənistanın bu prosesdə ABŞ-dan yetərinə dəstək almamasına ABŞ seçkiləri ciddi təsir göstərdi. ABŞ-da bütün təbəqələrin noyabr və ondan əvvəlki seçkilərə diqqət yetirməsi bununla bağlı kifayət qədər aktiv siyasətin aparılmasının qarşısını aldı (10).

Tarixi prosesdə regional güclər çərçivəsində gündəmə gələn digər bir ölkə də İran olmuşdur. Münaqişənin ilk günü və münaqişədən sonra İranın yürütdüyü siyasətlərdə cüzi dəyişiklik olduğunu söyləmək mümkündür. İlk dövrlərdə atəşkəs çağırışı edən İran bir müddət sonra “cihadçı qrupların bölgəyə gətirildiyi” iddiaları ilə Azərbaycan və Türkiyəni hədəfə alıb. Bundan sonra xüsusilə Azərbaycanın bu prosesdə İsrailə yaxınlaşması və İsraildən yüksək texnologiyalı silahların tədarüku İranın mövqeyinin daha da sərtləşməsinə səbəb oldu. İranın siyasətinə təsir göstərən faktorlardan biri də İranda yaşayan azərbaycanlı əhali oldu. İranda azərbaycanlıların Qarabağla bağlı nümayişlərinə İranın sərt reaksiyası bölgədə gərginliyi daha da artırmışdı, lakin ümumilikdə İran müharibənin gedişatına təsir edən fəal tərəf rolunu oynaya bilmədi, daha doğru desək, danışıqlar masasından kənar qaldı. Bu səbəbdən İranın Cənubi Qafqazdakı əvvəlki nüfuzunu itirdiyini söyləmək olar (10).

Türkiyə isə münaqişənin başladığı ilk gündən Azərbaycanın yanında olduğunu bəyan edərək, həm həll prosesində, həm də regional güc olaraq masa arxasında olduğunu nümayiş etdirdi. Bu mənada qurulmuş sülhməramlı mərkəzdə Türkiyənin Rusiya ilə birgə hərəkət etməsi və anlaşma memorandumunun imzalanması Türkiyənin Cənubi Qafqazdakı geosiyasi gücünü artırdı. Artıq prosesin lap əvvəlindən Türkiyənin həll masasında olması lazım olduğunu dəfələrlə dilə gətirən tərəf Azərbaycan tərəfi olub. Bundan başqa, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Azərbaycana bir il müddətinə əsgər göndərilməsi ilə bağlı memorandum imzalanması Türkiyənin Qarabağ məsələsinin regional problem kimi həllində fəal rol alması baxımından da mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusilə, müqavilədə öz əksini tapan Türkiyə üçün ən mühüm məsələlərdən biri IX maddədir. Belə ki, bu bəndlə açılan Naxçıvan (Zəngəzur) dəhlizi Türkiyə ilə Azərbaycan arasında avtomobil yolunun yaradılması və Türkiyənin Orta Asiyaya bir başa əlaqənin açılması baxımından geostrateji əhəmiyyətə malikdir. Bundan əlavə, bu bəndin gələcək perspektivdə türk birliyinin yaradılması baxımından da strateji əhəmiyyəti böyükdür. Belə ki, Naxçıvan dəhlizinin (Zəngəzur dəhlizi) həm iqtisadiyyat, həm də turizm baxımından bölgəyə təsir edəcəyi, Türkiyənin türkdilli dövlətlərlə əməkdaşlığında mühüm rol oynayacağı gözlənilir (10).

Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasından da Cənubi Qafqazda həm Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığının gücü artdı, həm də geosiyasi reallıqlar formalaşdı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Milli Qurtuluş Gününü ilk dəfə Şuşada, özü də Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanla qeyd etməsi siyasi və mənəvi birliyin, qəbul edilən sənəd isə müttəfiqliyin sübutu idi. Bu həm də yeni qüvvələr nisbətinin, formalaşan yeni status-kvonun nümayişi idi. Bu sənədin tarixi əhəmiyyəti həm də ondadır ki, Qars müqaviləsindən sonra Şuşa Bəyannaməsi müttəfiqliyə dair imzalanan və Qarabağın, hətta daha geniş mənada Azərbaycanın təhlükəsizliyinin zəmanəti olan ilk sənəddir (2). Qeyd edək ki, çox önəmli məsələlərdən biri də odur ki, bu sənədin məğzi təkcə hərbi əməkdaşlıqla kifayətlənmir. Bəyannamədə başqa vacib məsələlər də öz əksini tapıb: iqtisadi əlaqələr, beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq, mədəniyyət, təhsil, gənclər siyasəti, idman və s. Sənəddə enerji təhlükəsizliyinin, xüsusilə Cənub Qaz Dəhlizinin Azərbaycan, Türkiyə və Avropa üçün önəmi göstərilir. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan Şuşada mətbuata verdiyi bəyanatında bildirib ki: “Bu tarixi fürsətin reallığa söykənməyən həvəslər, ifadələr və fəaliyyətlərlə qaçırıl-

maması ən böyük arzumdur. Bölgədəki yeni reallığa fayda vermək istəyən hər kəsin nifrət və təhrik siyasətindən əl çəkərək sülh və əməkdaşlığı təşviq etməyə istiqamətlənməsi əsas şərt-dir. Belə bir mühit formalaşanda Ermənistan ilə münasibətlərin normallaşması üçün biz də üzərimizə düşəni edəcəyimizi hər fürsətdə deyirik. Bu ümidverici proses Azərbaycan ilə Ermənistanın imzaladıqları atəşkəs razılaşmasını əhatəli və uzaqgörən bir sülh müqaviləsi ilə tamamladıqları halda çox sağlam şəkildə davam edəcəyinə inanırıq” (6).

Beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində NATO-dan müharibə ilə bağlı bəyanat verilib və Dağlıq Qarabağda atəşkəs çağırışı edilib. Baş katib Yens Stoltenberq bildirib ki, bölgədəki münaqişələrə dərhal son qoyulmalıdır. Buna baxmayaraq, ümumilikdə NATO prosesə qarış-masa da, bu müharibədə qaliblərin tərəfində olduğunu söyləmək olar. Beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində daha bir mühüm struktur olan ATƏT-in Minsk Qrupunun bu prosesdə uduzanlar sırasında olduğunu söyləmək mümkündür. Rusiyanın regiondakı siyasəti çərçivəsində ATƏT-in Minsk Qrupu bilərəkdən kənarlaşdırılıb. Rusiya prosesin əvvəlindən böhranın yalnız onun söz sahibi olacağı bir prosesə çevriləcəyini gözləyirdi və nəhayət, istədiyinə nail oldu. 2020-ci ildə baş verən global epidemiya, böhranlar və digər münaqişə zonaları Rusiyanın irəliləməsinə imkan verdi (10).

Avropa İttifaqına (Aİ) gəldikdə isə, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Aİ Şurasının prezidenti Şarl Mişel və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanla 2021-ci illin dekabrın 14-də Brüsseldə keçirilən üçtərəfli görüşü bir daha dövlətimizin milli maraqlarının təmin olduğunu göstərdi. Belə ki, üçtərəfli görüşdə münasibətlərin normallaşdırılmasına və kommunika-siyaların açılmasına dair önəmli məsələlər müzakirə olundu. Nəqliyyat və kommunikasiya xətlərinin açılması məsələsinə baxıldı. Ermənistan tərəfi dəmir yolu xəttinin çəkilməsi ilə bağ-lı üzərinə düşəcək öhdəliyi yerinə yetirəcəyini təsdiq etdi. Görüşdə maraqlarımızın təmin olunması istiqamətində ən əsas məsələ isə Aİ Şurasının Prezidentinin bəyanatda “Dağlıq Qarabağ münaqişəsi”, “status” kimi ifadələrdən istifadə etmədi, Minsk qrupunun da adı çəkil-mədi. Bu, status məsələsinin tarixin səhifəsinə qovuşması və Aİ-nin də Azərbaycanın yarat-dığı yeni reallıqlarla barışmasının bariz nümunəsidir (2).

Torpaqlarımızın azad olunması ilə, öz sərhədləri ilə birgə, Ermənistanın əsas gəlir mən-bələrini və yollarını nəzarəti altına alması ölkəmizin regionda geosiyasi gücünü artırdı. Azər-baycan birmənalı surətdə iki mühüm nəticə əldə etdi: 1) üzərində olan təsir gücünü zəiflətdi; 2) özü üçün isə yeni təsir dairələri qazandı. 44 günlük müharibənin ən böyük təsirlərindən biri müəyyən mübahisə və münaqişələrin həll edilməsinə olan ümidlərin yenidən canlanması oldu. Bu müharibədən qabaq Gürcüstan, Moldova və Ukraynadakı ərazi mübahisələri ilə bağlı neqativ əhval-ruhiyyə və bədbin proqnozlar var idisə, əldə etdiyimiz qələbə nəticəsində bu əhval-ruhiyyə azaldı, proqnozlar isə müsbətə doğru dəyişdi (3).

Rusiyanın strategiyaların və texnologiyaların analizi Mərkəzinin hazırladığı, II Qarabağ müharibəsindən bəhs edən “Qafqazda fırtına” adlı kitabında Azərbaycan Ermənistan üzərində öz üstünlüyünü kəskin olaraq artırdı, ölkə strateji hücum əməliyyatlarının aparılmasına dair həm misilsiz təcrübə qazandı, həm də özü hərbi əməliyyatların aparılmasında dünya təcrübəsi formalaşdırdı. Ermənistan ordusu kifayət qədər texnika itirdi, üstəlik bu itkilərin yerini dol-durmağa qadir bir gücdə deyil. Bundan başqa analizdə qeyd olunur ki, Rusiya müharibəsinin dayandırılması işində əsas moderator və vasitəçi olsa da, sülh prosesinə Türkiyəni də qoşmalı oldu ki, bu da analitiklərin hesab etdiyi kimi “postsovet məkanı üçün növbəti xoşagəlməz presedent və Türkiyənin Cənubi Qafqaza müdaxiləsi”dir (4).

Beləliklə, Dağlıq Qarabağda 44 günlük müharibədən sonra Cənubi Qafqazda uduzanlar da, qazananlar da olub. Uduzanlar arasında Ermənistanla yanaşı, Fransa, İran və ATƏT-in olduğunu söyləmək mümkündür. Əslində Ermənistanda aparılan sorğuya görə, Ermənistanın dostu olan ölkələr arasında İranın Rusiya və Fransadan sonra 3-cü yerdə yer alması İranın aktiv fəaliyyət göstərməsə də Ermənistanın yanında olduğunu göstərmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Ədəbiyyat

1. Bayramov Vaqif, Azərbaycanın Cənubi Qafqazda yaratdığı yeni reallıq regionun simasını dəyişəcək, Azərbaycan Xalq qəzeti, 2021.
2. Elçin Zaman, Şuşa Bəyannaməsi regional güc balansını yenidən ölkəmizin xeyrinə dəyişdi, İki sahil, 2021 ikisahil.az/post/227963-shusha-beyannamesi-regional-guc-balansini-yeniden-olkemizin-xeyrine-deyishdi.
3. Həsənov İlkin, İkinci Qarabağ müharibəsinin regional və qlobal sistemə təsiri, Politicon, 2022 politicon.co/az/essays/136/the-impact-of-the-second-karabakh-war-on-the-regional-and-global-system.
4. İkinci Qarabağ müharibəsinin geosiyasi nəticələri - Uduzan həm də Rusiyadır?, Azsiyasət, 2021 azsiyaset.com/siyaset/5968-Ikinci-Qarabag-muharibesinin-geosiyasi-neticeleri-Uduzan-hem-de-Rusiyadir.html.
5. Məmmədov Q.H., II Qarabağ müharibəsində qələbə həm də Azərbaycan diplomatiyasının geosiyasi meydanda və informasiya müharibəsində böyük uğurudur, Newtimes, 2021 newtimes.az/az/economics/7340/.
6. Şahbazova Esmira, Şuşa Bəyannaməsi: yeni geosiyasi reallıq, Sumqayıt xəbər, 2022, <http://sumqayitxeber.com/susa-beyannamesi-yeni-geosiyasi-realliq/>
7. Telman Nüsrətoğlu, İkinci Qarabağ müharibəsinin bir ili və region üçün nəticələri, 2021, TRT Azərbaycan, 2021 www.trt.net.tr/azerbaycan/qafqazin-gund-mi/2021/09/30/ikinci-qarabag-muharib-sinin-bir-ili-v-region-ucun-n-tic-l-ri-1711324.
8. Tağıyev Tural, Vətən müharibəsi bölgədə geosiyasi vəziyyəti dəyişdi, AzVision.az 2020 azvision.az/news/239910/-veten-muharibesi-bolgede-geosiyasi-veziyyeti-deyisdi--politoloq-reyi-.html.
9. Tuğrul Camaş, Karabağ Savaşı Ekseninde Yeni Kafkasya Jeopolitiği, ANKASAM, 2021 www.ankasam.org/karabag-savasi-ekseninde-yeni-kafkasya-jeopolitigi/.
10. Yıldız Deveci Bozkuş, Dağlık Karabağ Savaşı ve Güney Kafkasya'da Yeni Güç Dengeleri, International Journal of Human Studies, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1439732.

Р.З.Хабибзаде

Новая геополитическая обстановка на Южном Кавказе после Второй Карабахской войны *Резюме*

После 44-дневной войны Азербайджан положил конец тридцатилетней оккупации на основе международного права и восстановил свою территориальную целостность и суверенитет военным путем. Тридцать лет спустя, с возвращением Карабаха его историческому хозяину, статус-кво изменился и в регионе сформировались новые реалии. Справедливая позиция Азербайджана, политическая и экономическая мощь обусловили поддержку нашей страны в этом конфликте со стороны ряда стран, в том числе международных организаций. Несомненно, большую роль в этом направлении сыграли дипломатические переговоры Президента Ильхама Алиева и регулярные встречи с местными и зарубежными журналистами.

Роль нашей страны как энергопоставщика для ряда государств и ее значение как политико-экономического партнера также обеспечили достижение положительных результатов в процессе урегулирования конфликтов. Понимая международное право, отказ России поддержать Армению по линии ОДКБ, а также ее нежелание потерять Азербайджан как экономического партнера усугубили и так сложное положение Армении. Из-за состоявшихся в США выборов Армения также не смогла получить от этой страны желаемой поддержки.

Постоянная политическая и моральная поддержка Турции как братской страны показала единство и силу двух стран на международной арене. Совместные действия Турции с Россией в миротворческом центре и подписание меморандума о взаимопонимании усилили геополитическую мощь Турции на Южном Кавказе. На встречах, проведенных при посредничестве НАТО и ЕС, также были обеспечены национальные интересы нашей страны. В результате

Азербайджан стал гарантом мира и справедливости в регионе, усилил свою геополитическую мощь и привел к формированию новых реалий.

R.Z.Habibzade

**The new geopolitical situation established in the South Caucasus
after the Second Karabakh War**

Summary

After the 44-day war based on international law, Azerbaijan ended the thirty year occupation through the war and restored its territorial integrity and sovereignty. With the return of Karabakh to its history owner after thirty years and the status-quo has changed and new realities were formed in the region. Rightful position of Azerbaijan, political and economical power resulted with the greatest support of our country by several countries, including international organisations. Indisputably, in this regard the President Ilham Aliyev's diplomatic negotiations, regular meetings with local and foreign journalists played a more proactive role. Our country acts as an energy provider for a number of states and its importance as a political-economic partner ensured the positive achievements in the course of conflict resolutions. Comprehension Russia international law, non-support of assistance to Armenia by the CTSO, including the reluctance to lose Azerbaijan as an economic partner made Armenia's collapsed situation even worse. Due to US election, Armenia could not get enough support from this country either.

As a fraternal country, Turkey's constant political and moral support to Azerbaijan showed the unity and power of these two states in the international arena. Join action of Turkey with Russia in peacekeeping centre and signing memorandum of understanding increased Turkey's geopolitical power in South Caucasus. The national interests of our country were also guaranteed in the meetings through mediation NATO and EU. Consequently, Azerbaijan became guarantor of peace and justice in the region, and increased its geopolitical power and led to the formation of new realities.

Rəyçi: siy.e.e.d. A.M.Mirabdullayev

Redaksiyaya daxil olub: 16.09.2022